

# EL REFLEXE ÒCULOCARDÍAC EN PSIQUIÀTRIA I NEUROPATOLOGIA

per

JOAN ALZINA I MELIS

No és del cas aquí descriure el reflexe òculocardíac ni la seva tècnica essent prou coneguts un i altra. Direm únicament que llur coneixement no és degut a Aschner com es sol suposar, sinó a Dagnini de la Clínica mèdica de Bolònia; en efecte, en una comunicació a la Societat mèdico-quirúrgica de Bolònia, en la sessió del 17 de juny de 1908 (1), descriu Dagnini les modificacions que la compressió dels globos oculars determinava en dues malalties hemiplègiques comatoses, imaginant el fenomen degut a una excitació del vago per medi del trigèmin, mentre que Aschner publicà la seva observació (2) sobre un narcotitzat al qual volgué despertar comprimint-li els ulls, el 29 d'octubre de 1908.

Aquest reflexe s'ha estudiat sistemàticament en multitud de dolències diverses, excepte en les de l'infància i en gran part de les psicopaties, en les quals és poc conegut; dubtosa és encara la manera com respòn en certs mals nerviosos malgrat en Neuropatologia se l'hagi estudiat bastant.

---

(1) *Bullettino delle scienze mediche*. Bologna, anno LXXIX, sèrie VIII, vol. VIII.

(2) *Wiener Klinischer Wochenschrift*, n.º 44, pág. 1529.

Nosaltres l'havem cercat i el cercam sempre que podem, des de fa algun temps, sobre tot, en els afectes de malalties mentals. Exposarem sintèticament els resultats obtinguts advertint però que prescindim de tots els casos dubtosos, ço és, dels casos en què l'intervenció d'un factor estrany (una emoció momentània) o la dificultat pràctica de la comprovació en individus agitats o de bulbes oculars sensibles en extrem, ens mogué a vacil·lar quelcom sobre la atendidibilitat dels resultats.

Anomenem el reflexe: *positiu* o *normal* quan la disminució del nombre de pulsacions és major que 4 i menor que 12; *exagerat* si la disminució passa de 12; *abolit* si el pols no varia o si disminueix no més 4 pulsacions; *invertit* quan en lloc de retard hi ha acceleració. Seguim amb açò a la generalitat dels observadors.

MALALTIES	N.º de pacients	RESULTAT	
Alcoholisme . . . . .	Delirium tremens . . . . .	4	{ 1 normal. 3 exagerat. exagerat. normal.
	Epilepsia alcohólica . . .	1	
	Alcoholisme crònic . . . . .	6	
Morfinisme . . . . .	2	{ 1 normal. 1 abolit.	
Deliris febrils . . . . .	tifus . . . . .	2	{ normal. 7 exagerat. 5 abolit. 1 exagerat.
	influenza . . . . .	10	
	escarlatina . . . . .	1	
Deliris infecciosos	tifus . . . . .	1	{ normal. 7 exagerat. 1 normal.
	influenza . . . . .	8	
Amencia . . . . .	6	{ 5 normal. 1 exagerat.	
Paràlisi progressiva . . . . .	31	{ 15 abolit. 2 normal. 14 exagerat.	
Arterioesclerosi cerebral . . . . .	16	{ 10 normal. 4 abolit. 1 exagerat.	
Demencia senil . . . . .	9	{ 4 normal. 1 abolit. 4 invertit.	
Demencia precoç	ebefrènica . . . . .	7	{ normal. 3 normal. 1 exagerat. normal. 8 normal. 2 abolit. 2 invertit. 4 normal. 2 abolit. 3 invertit. 1 exagerat.
	depressiva . . . . .	4	
	agitada . . . . .	2	
	catatònica . . . . .	13	
	paranoide . . . . .	10	

MALALTIES	N.º de pacients	RESULTAT		
Parafrènies . . . . .	{ sistematitzada . . . . . 11 { expansiva . . . . . 2 { confabulans . . . . . 1	{ 10 normal. { 1 abolit. { normal. { invertit.		
			{ mania . . . . . 8 { melanconia . . . . . 19 { formes mixtes . . . . . 2	{ 6 normal. { 2 exagerat. { 10 normal. { 5 exagerat. { 2 abolit. { 2 invertit, { normal.
{ 9 { 11 { 2 { 4 { 2	{ exagerat. { 1 normal. { 10 abolit { abolit. { normal. { normal.			
		{ 25 { 9 { 11 { 2 { 4 { 2		
			{ 3 normal. { 1 invertit. { 21 exagerat.	
{ 9 { 11 { 2 { 4 { 2	{ exagerat. { 1 normal. { 10 abolit { abolit. { normal. { normal.			
		{ 25 { 9 { 11 { 2 { 4 { 2		
			{ 3 normal. { 1 invertit. { 21 exagerat.	
{ 9 { 11 { 2 { 4 { 2	{ exagerat. { 1 normal. { 10 abolit { abolit. { normal. { normal.			
		{ 25 { 9 { 11 { 2 { 4 { 2		
			{ 3 normal. { 1 invertit. { 21 exagerat.	
{ 9 { 11 { 2 { 4 { 2	{ exagerat. { 1 normal. { 10 abolit { abolit. { normal. { normal.			
		{ 25 { 9 { 11 { 2 { 4 { 2		
			{ 3 normal. { 1 invertit. { 21 exagerat.	
{ 9 { 11 { 2 { 4 { 2	{ exagerat. { 1 normal. { 10 abolit { abolit. { normal. { normal.			
		{ 25 { 9 { 11 { 2 { 4 { 2		
			{ 3 normal. { 1 invertit. { 21 exagerat.	

Poques paraules de comentari. En els 11 casos d'alcoholisme el reflexe ha estat normal o exagerat coincidint aquest resultat amb els dels doctors Fumarola i Mingazzini (1) els quals fins afirmen que aquest símptoma pot servir per a diferenciar l'alcoholisme paralitiforme de la veritable paràlisi general.

Ultra els dos casos de morfinisme citats volem men-

(1) Contributo clinico e sperimentale allo studio del riflesso oculocardíaco. *Il Policlinico*, 1 ottobre. 1917.

cionar-ne un altre, jove d'uns 25 anys, que prenia entre 1,75 gr. i 2 gr. de morfina al dia junt, al menys, amb 1 gr. de cocaïna. En aquest malalt el reflexe òculo-cardíac que era invertit, se tornà exagerat als quatre dies d'haver esclatat una infecció tetànica que'l portà a la mort per fenòmens bulbars variats.

El cas d'escarlatina que presentava el reflexe exagerat, era d'un nen. Segons Genoese (1) (l'únic, tal volta, que l'ha examinat en un nombre important de nens), els nens ja normalment l'hi tenen sempre.

Petzetakis i Vernet (2) l'han trobat sovint exagerat en la paràlisi general. Nosaltres, l'havem trobat abolit en les formes avançades excepte en un que era normal i exagerat o normal únicament en els principis del mal, és més, hem pogut comprovar el canvi del reflexe de normal (un cop) i exagerat (quatre cops) a abolit. També Mingazzini i Fumarola han observat l'abolició del reflexe en la majoria de formes avançades. Aquest fet cal tenir-lo en conte per al diagnòstic.

Poques vegades ha resultat abolit en la demència precoç, 5 entre 36, i mai en els 14 casos de parafrènia o deliris crònics. En els 29 casos de psicosi maniacodepressiva l'havem vist normal o exagerat, en 2 invertit i en 2 abolit. No ens considerem autoritzats per treure'n conseqüències car l'estadística és modesta; advertirem, no obstant, que 2 casos de melancònia i 1 de catàtonia que tenien el reflexe invertit, eren evidentment individus simpaticotònics.

Els epilèptics i histèrics mostren el reflexe exagerat; sols 1 epilèptic, entre 25, el mostra invertit i 3 normal. No havem notat com Petzetakis, Vernet i Lesieur cap

(1) *Gazzetta internazionale di Medicina*. N.º 14. 1918.

(2) *Gazette des hôpitaux*, 2 mai 1914.

influència de la medicació bromurada sobre el reflexe. Comparant les observacions nostres amb les d'altres, amb les dels autors dits i les de Mingazzini i Fumarola, d'una manera especial, trobem que hi ha prou elements per concloure en el predomini d'una reacció exagerada a la compressió ocular en aquesta malaltia.

Les observacions sobre la tabes són concordes; l'abolició és constant i prematura. En un malalt l'hem trobat normal però va desaparèixer amb el progressar del mal. Ens sembla que no seria aventurat donar a aquest reflexe en la tabes l'importància dels patelars, car les observacions nombroses de clínics diversos ja ho permeten.